

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту
Завідувачкафедри
д. е. н., професор Л.В. Кузнецова
- _ 2018 р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності фінанси та кредит

за темою:
«Соціальні аспекти споживчого кредитування»

Виконавець

студент 42 групи кредитно-економічного
факультету

Басун Анастасія Олегівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник

д. е. н., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Кузнецова Людмила Вікторівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛІ. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ	5
1.1. Економічна сутність та соціальна роль споживчого кредитування.....	5
1.2. Нормативно-правове регулювання споживчого кредитування.....	17
Висновки до 1 розділу.....	21
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	24
2.1. Аналіз сучасного стану споживчого кредитування в Україні.....	24
2.2. Соціальні аспекти споживчих позичок ПАТ «МТБ Банку».....	33
2.3. Методи оцінки кредитоспроможності фізичних осіб.....	40
Висновки до 2 розділу.....	48
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСІВ ОБСЛУГОВУВАННЯ БАНКАМИ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ ПРИ СПОЖИВЧОМУ КРЕДИТУВАННІ.....	50
3.1. Вплив інформаційних технологій на розвиток дистанційного споживчого кредитування.....	50
3.2. Визначення ефективності впровадження дистанційного споживчого кредитування в банку (на прикладі «МТБ Банк» м.Одеса).....	58
Висновки до 3 розділу.....	70
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76

ВСТУП

Актуальність теми. Останнім часом все більш вагомої ролі набуває соціальне значення споживчого кредитування, адже з кожним роком зростає попит на кредитні ресурси, що пояснюється прагненням фізичних осіб до зростання рівня життя. Водночас активізація споживчого кредитування є економічно важливою і вигідною не тільки для населення, а й для банківських установ та для стабілізації й розвитку економіки держави загалом. Його соціальна роль сьогодні значно зростає і в Україні, незважаючи на фінансово-економічну нестабільність та погіршення макроекономічних показників.

Проблема споживчого кредиту була об'єктом аналізу у роботах таких відомих зарубіжних економістів, як Б. Едвардс, Ж. Матук, Е. Рід, П. Роуз, М. Шульте, К.Д. Якоб та ін., ряд українських вчених, зокрема, А. М. Герасимович, В.В. Гончаренко, О.Т. Євтух, Л.В. Кузнєцова, В.Д. Лагутін, А.М. Мороз, М.Д. Олексієнко, М. І. Савлук, В.Т. Сусіденко, Л.Н. Рябініна, та ін. В роботах зазначених авторів проведено аналіз таких суттєвих елементів теорії кредиту, як сутність кредиту, класифікація форм та видів кредиту, система банківського кредитування, техніка банківського споживчого кредитування, пасивні і активні операції кредитних спілок й інших вагомих елементів механізму кредитування населення на споживчі потреби. Проте соціальним аспектам споживчого банківського кредитування у наукових працях приділено недостатньо уваги, що обумовило вибір теми випускної роботи.

Мета і задачі дослідження. Метою даного дослідження є визначення соціальних аспектів споживчого кредитування, та їх роль у розвитку економіки. Для досягнення мети було поставлено та вирішено такі завдання:

- дослідити економічну сутність та роль споживчого кредиту в економіці;

- проаналізувати законодавчу базу і можливості регулювання споживчого кредитування;
- проаналізувати сучасний стан споживчого кредитування, та його соціальний вплив;
- визначити місце споживчих кредитів в кредитному портфелі ПАТ «МТБ БАНК» та провести аналіз щодо управління кредитним ризиком та методів його мінімізації;
- обґрунтувати шляхи вдосконалення в умовах становлення ринкової економіки окремих напрямів кредитування населення на споживчі потреби.

Об'єктом дослідження є споживчі кредити, що надаються вітчизняними банками населенню.

Предметом дослідження виступають соціальні аспекти кредитних відносин населення з банками України.

Методи дослідження. При написанні даної роботи було використано наступні методи наукового дослідження: при дослідженні сутності споживчого банківського кредитування було застосовано такі методи як порівняння та узагальнення. Також для характеристики статистичних даних був використаний емпіричний метод та опису. Методи статистичного зведення, групування, графічного зображення і аналізу були використані у другому та третьому розділах даної роботи, а саме при побудові таблиць, графіків та їх аналізу.

Інформаційною базою при написанні роботи, крім наукових праць вчених-економістів, підручників, навчальні посібників, статей з періодичних видань, стали законодавча база України, яка регулює діяльність банків та статистичні дані Національного банку України.

ВИСНОВКИ

Здійснене в даній роботі дослідження соціальних аспектів споживчого кредитування населення дає підстави сформулювати наступні узагальнюючі висновки.

1. Споживчий кредит є важливим фактором підвищення життєвого рівня населення. Споживчий кредит стимулює ефективність праці, адже, отримуючи заробітну плату, недостатню для купівлі за готівку низки товарів, в тому числі товарів тривалого користування, громадяни мають змогу купувати ці товари в кредит або брати кредит з метою купівлі цих товарів. Опісля, кошти за ці товари повинні бути сплачені, тому кожен позичальник намагається утриматися на своєму робочому місці якомога довше, щоб мати змогу оплатити придбаний в розстрочку товар або сплатити позику, отриману для його купівлі. Тільки так він може бути впевненим у своїх силах сплатити кредит і зарекомендувати себе перед кредиторами добросовісною і чесною особою для подальших її стосунків.

2. Споживчий кредит має свою специфічну соціальну функцію, яка полягає в:

1. стимулюванні ефективності праці населення;
2. сприяє розширенню збуту товарів;
3. прискорює процеси реалізації товарів та отриманні прибутку;
4. прискорює процес накопичення і концентрації капіталу;
5. кредит виступає інструментом перерозподілу капіталів між галузями домогосподарств і тим самим сприяє утворенню середньої норми прибутку;
6. стимулює споживчий попит різних прошарків населення, що в свою чергу приводить до збільшення сукупного попиту і стимулювання економічного зростання країни загалом.

3. Розвиток споживчого кредитування має як позитивні, так і негативні соціально-економічні наслідки. До позитивних відноситься більш повне задоволення потреб населення в промислових товарах та послугах,

подолання соціальної напруги, поліпшення культурно-побутових та житлових умов життя населення, підвищення загального рівня життя суспільства, розвиток виробництва й удосконалення виробництва товарів народного споживання, стимулювання заощаджень населення. До негативних: надмірна заборгованість за споживчими кредитами населення, відтік капіталу за рахунок купівлі імпортованих товарів, виникненню в банку «апетиту» до ризику, накопиченню проблемних кредитів.

4. Всі види споживчого кредиту мають соціальний характер, оскільки вони сприяють вирішенню суспільних проблем - підвищенню життєвого рівня населення (насамперед з низькими і середніми доходами), утвердженню принципів соціальної справедливості. Саме з цієї причини споживче кредитування здебільшого регулюється державами особливо ретельно.

5. Врахування соціального аспекту споживчого банківського кредитування будуть сприяти підвищенню суспільного інтересу до проблеми недостатньої соціальної спрямованості ринку споживчого кредитування і, в підсумку, допоможуть загальному оздоровленню даної ситуації, як в фінансовій, так і в соціальній сфері, а також матимуть позитивний вплив на нормалізацію господарського життя суспільства, та оздоровленню економіки країни.

6. Після набуття чинності Закону України «Про споживче кредитування», банки мають розміщувати лише достовірну рекламу, а саме, розмір реальної відсоткової ставки, максимальний термін, усі умови. Надавати паспорт кредиту, розкриття повної фінансової інформації, заборона рекламувати кредити під 0% річних і т. д.

7. Після проведеного американською компанією дослідження серед українських банків, було виявлено, що лише 18,1% банків, ілюструють рекламу з реальними відсотковими ставками, 72% реклами, взагалі не несуть ніякої фінансової інформації. Вагома частка банків не надають кредитних паспортів, для ознайомлення потенційного позичальника з усіма умовами

договору. Це говорить про те, що регулятор не має змоги контролювати дотримання банками Закону України «Про споживче кредитування»

8. Аналіз динаміки споживчого кредитування протягом 2008-2017 років показав, що об'єми виданих кредитів мали тенденцію до зниження, що пов'язано із зростаючою тенденцією ціни за кредит, більш жорсткими вимогами до позичальників, при оцінці їх кредитоспроможності, адже саме через погану оцінку кредитоспроможності збільшується частка неякісних кредитів у банківському кредитному портфелі, виникає кредитний ризик.

9. В роботі було також проаналізовано місце споживчих кредитів в портфелі ПАТ «МТБ БАНК». Загалом споживчі кредити займають більше 50% від усіх кредитів виданих фізичним особам. Банк має досить широку лінію споживчих кредитів на різних умовах, за різними відсотковими ставками. Проте варто сказати, що банк не досить прозорий по відношенню до свого клієнта, адже рекламуючи банківський продукт (споживчий кредит), банк не виносить необхідну для клієнта інформацію, а клієнт, в свою чергу, вірить і йде до банку з метою придбання кредиту. Це також свідчить про низьку фінансову грамотність, обізнаність населення. Проте банк своїм потенційними клієнтам надає паспорт кредиту і клієнт який звернувся за кредитною послугою до банку, отримує всю необхідну інформацію.

10. Одним із методів мінімізації кредитного ризику є якісне оцінювання кредитоспроможності позичальника у банку. Аналіз кредитоспроможності позичальника проводиться банківською установою з метою визначення можливостей клієнта розрахуватися за своїми кредитними зобов'язаннями. Оцінювання кредитоспроможності позичальників – фізичних осіб здійснюється банківськими установами на основі використання методу кредитного скорингу. Кредитний скоринг передбачає застосування бальної шкали оцінювання кредитоспроможності позичальника.

11. Швидкі темпи розвитку ІТ-технологій, змушують все навкруги рухатися в ногу з новими розробками. З кожним днем користувачів інтернет-банкінгу стає все більше, 75% населення, що обслуговуються в банках,

користуються мобільним банкінгом. Тому для вирішення проблем споживчого кредитування, а саме, збільшення об'ємів споживчих кредитів, запропоновано новий метод обслуговування фізичних осіб щодо кредитування. Система дистанційного споживчого кредитування надає можливість людям, які проживають у віддалених регіонах і не мають можливості їхати до відділень банку, отримати кредит легко і доступно, а саме головне, що клієнт зекономить багато часу. Дана система вигідна, як для банків, так і для клієнтів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Охрименко І.С. Споживчий кредит в Україні: реалії та перспективи розвитку: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08/ Охрименко Ірина Сергіївна. – К., 2015. – 290с.
2. Базилевич В.Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії: [навч. посібн.] / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич. – [2-ге вид.] – К.: Знання, 2008. – 263 с.
3. Офіційний сайт Національного банку України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу - <http://www.bank.gov.ua>
4. Кузнєцова Л.В. Кредитний менеджмент: [навч. підручник] / Л.В. Кузнєцова – К.: Знання, 2007. – 330 с.
5. Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991р. №1023 XII. - [Електронний Ресурс]. - Режим доступу: <http://rada.gov.ua>
6. Закон України «Про споживче кредитування» від 15.11.2016р. №1734 VIII. *Офіційний вісник України*. 2016. № 98. Ст. 3180.
7. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» за станом на 12.07.2001р. № 2664-III. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу - <http://www.rada.gov.ua>
8. Охрименко І.Б. Вплив споживчого кредиту на основні макроекономічні показники / І.Б. Охрименко // *Формування ринкової економіки: зб. наук. праць*. – К: КНЕУ, 2012. – Вип. 28. – С. 393-403.
9. Банківські операції: підручник / [А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.]; за заг. ред. А. М. Мороза. – [3-тє вид.]. – К.: КНЕУ, 2008. – 608 с.
10. Рябинина Л.Н. Деньги и кредит, учебное пособие, второе издание переработанное и дополненное. – К.: Центр учебной литературы, 2008. – 602 с.
11. Банківська справа: Навчальний посібник / за

ред. проф. Р.І.Тиркала.- Тернопіль: Карт-бланш, 2001. – 314с. (серія —Банки і біржі)

12. Івасів Б. С. Гроші та кредит : [підручник] / Богдан Степанович Івасів. [3-те вид.] – Тернопіль : Карт-бланш, 2008. – 528 с.

13. Ареф`єва О.В. Управління розвитком економічних систем: теорія, механізми регулювання та управління [Текст]: монографія / О.В. Ареф`єва, В.В. Прохорова. – Х.: [УкрДАЗТ], 2010. – 301 с.

14. Банківська система України [Текст] : монографія / В. В. Коваленко, О. Г. Коренєва, К. Ф. Черкашина, О. В. Крухмаль. – Суми : ДВНЗ —УАБС НБУ, 2010. – 187 с.

15. Романюк К.А. Методи оцінки кредитоспроможності фізичних осіб на безперервній шкалі/ К.А. Романюк//Економіні науки. – 2015. – № 4. –с.109 – 115.

16. Канарська М. Споживче кредитування: банк за все заплатить? / М. Канарська // Молодь і підприємництво. – 2005. – № 21. – С. 2–12.

17. Кудряшов С.В. Споживчий банківський кредит в Україні: ресурсне забезпечення та ефективність : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08. «Гроші, фінанси, кредит» / С.В. Кудряшов. - Ірпінь, 2007. - 19 с.

18. Маршал А. Принципы экономической науки / А. Маршал ; [пер. с англ.]. – М.: Универс, 1993 – 416 с.

19. Орлюк О. П. Банківське право : [навч. метод. посіб.] / О. П. Орлюк. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 376 с.

20. Цивільний кодекс України. : за станом на 16.01.2003 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу - <http://www.rada.gov.ua>

21. Торубка Л. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан і напрями розвитку / Л. Торубка // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. - №3. - С. 227-230.

22. Лютий І. Іпотека. Сучасні концепції, тенденції та суперечності

розвитку : Монографія / Лютий І., Савич В., Каливошко А. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 548 с.

23. Вовчак О.Д. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку в умовах фінансово-економічної нестабільності/ О.Д. Вовчак// Економіка. – 2016. – № 2. – С. 148–157.

24. Слобода Л. Напрями вдосконалення роботи банків України з проблемними активами в посткризовий період / Л. Слобода, Н. Дунас // Вісник НБУ. – 2011. – № 4. – С. 46–56.

25. Старостина С.А. Роль потребительского кредита в обеспечении экономического роста/ С.А. Старостина// Финансы и кредит. – 2016. – № 9. – С. 17–27.

26. Болгар Т.О. сучасний стан проблемних активів у банківській системі України/ Т.О. Болгар//Актуальні питання теорії і практики фінансів. – 2014. – № 4. – С. 40–51.

27. Охріменко О. Чи хочуть Українці брати кредити? / [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://www.wmg.lviv.ua>.

28. Річний звіт НБУ за 2008-2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу - <http://www.bank.gov.ua>.

29. Офіційний сайт державного комітету статистики України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу - <http://www.ukrstat.gov.ua>

30. Бігунець М.А. Банківське кредитування та ВВП: статистична модель взаємозв'язку / М.А. Бігунець // Publishing house Education and Science s.r.o.. – 2010. – № 30. – С. 43-49.

31. Зверяков М. І. Банківський капітал: вимоги Базеля III / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко // Фінанси України. – 2011. – № 6. – С. 13-23.

32. Орленко О. Споживчий ринок України в умовах інфляції / О. Орленко // Вісник КНТЕУ - № 3 - (2009). – С. 5-25.

32. Охрименко І.Б. Проблеми вартості споживчих кредитів в Україні / І.Б. Охрименко // Банківська справа. – № 2. - 2013. – С. 21-36.

33. Кисель С. Общественное сознание и развитие банковского дела в современном контексте/ С. Кисель//Всеукраинский весник– № 10. - 2017. – С.

3-7.

34. Трансформація фінансового сектору/проект USAID. – 2018. – С. 1-20

35. Дмитров С., Черняк В., Кузьменко О. Система скорингу на основі індикаторів ризику як ефективна складова фінансового моніторингу в банку / С. Дмитров, В. Черняк, О. Кузьменко // Вісник Національного банку України – 2011. - №1. – С.26-32..

36. Зінченко В. Підвищення ефективності управління ризиками в умовах активізації споживчого кредитування / В. Зінченко, Г. Карчева // Вісник Національного банку України. — 2007. — № 10. — с. 7-10.

37. Соціально-економічний розвиток країни [Електронний ресурс] // Національний інституту стратегічних досліджень. – Режим доступу - <http://www.old.niss.gov.ua/book/book2008/Expert-Book2008-2.pdf>

38. Хесус Уэрта де Сото. Деньги, банковский кредит и экономические циклы : [пер. с англ.] / [под ред. А. В. Куряева]. - Челябинск: Социум, 2008. - 663 с.

39. Зверяков М. І. Управління фінансовою стійкістю банків: підручник / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко, О. С. Сергєєва. – Київ: «Центр учбової літератури», 2016. – 520 с.

40. Коноплицька О.М. Споживче кредитування в Україні та світі: проблеми та перспективи / О.М. Коноплицька // Збірник наукових праць РДГУ. – 2013. - № 2(48). – С. 102-112.

40. Лустюк В.В. Стан кредитування фізичних осіб в Україні та світі / В.В. Лустюк // Економічна думка. – 2012. - № 7. – С. 12-28.

41. Річні звіти ПАТ «МТБ БАНК» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу - <http://marfinbank.ua/>.

42. Офіційний сайт ПАТ «МТБ БАНК» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу - <http://marfinbank.ua/>.

43. Павленко О.П. Вплив глобалізаційних процесів на міжнародне фінансове середовище [Електронний ресурс] / О.П. Павленко / - Режим доступу - <http://www.rusnauka.com>

44. Охрименко І.Б. Актуальні проблеми кредитування населення в Україні / І.Б. Охрименко // Проблеми сучасної економіки в умовах фінансової

нестабільності: Збірник тез наукових робіт міжнародної науково-практичної конференції - О.: у двох частинах. - «Центр економічних досліджень та розвитку», 2012. Ч 1. – С.14-16.

45. Серпуховитина, Н. В. Техническое обеспечение безопасности дистанционного обслуживания. Практические рекомендации по использованию услуги Интернет-банкинга / Н. В. Серпуховитина, И. А. Фомин // Научный вестник московского государственного горного университета. – 2013. - № 10 (43). – С. 123-129.

46. Семенов, С. В. Применение инновационных сервисов в кредитовании на потребительском рынке / С.В. Семенов // Вестник НГИЭИ. – 2015. - №5 (48). – С. 86-91

47. Мягкова, Т. Л. Интернет-банкинг как форма дистанционного банковского обслуживания / Т. Л. Мягкова, А. А. Мягкова // Актуальные проблемы и перспективы развития экономики, менеджмента и образования: материалы II Ме-ждународной научно-практической конференции. – 2015. – С. 95-100.

48. Матеріали маркетингових досліджень інформаційних технологій і віртуальних середовищ // www.comscore.com.

49. Степаненко О.П. Ситуаційний аналіз і розроблення сценаріїв розвитку банківської системи // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Посткризовий розвиток фі- нансової системи України: проблеми та перспективи: Збірник наук. праць / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; відп. ред. Є.І. Бойко. – Вип. 1. – Львів, 2010. – С. 290–299.

50. Зверяков М. І. Формування системи індикаторів фінансової стійкості банківської систем / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко // Фінанси України. – 2012. - №4 – С. 3-12.

50. Продуктова політика банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу – <http://zavantag.com/docs/487/index-340370.html>

51. Єгоричева С. Б. Банківські інновації : [навч. посіб.] / С. Б. Єгоричева – К.: Центр учбової літератури, 2010. - 208 с.

52. Дубницький В. Споживче кредитування та перспективи його розвитку в Україні / В. Дубницький, Р. Лісна, К. Кузьміна // Комерсант. – 2009. – № 10 – С. 8-13.
53. Нестеренко Ж.К. Проблеми простроченої заборгованості фізичних осіб в умовах кризи / Ж.К. Нестеренко, Ю.С. Райковська // Економічний простір. – 2009. - № 32. – С. 210-218.
54. Иванова, Е. В. Интернет-банкинг: неоспоримые преимущества / Е. В. Иванова // Студенческая наука XXI века. – 2015. - № 4 (7). – С. 333-335.
55. Долгушина, А. Я. Интернет-банкинг как канал дистанционного банковского обслуживания: зарубежный / А. Я. Долгушина, Н. Л. Полтораднева // Научно-технические ведомости СПбГПУ. Экономические науки. – 2014. - № 3(197) – С. 208.
56. Интернет-банкинг будет развиваться в сторону «умной» безопасности – глава Usabilitylab : интервью [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.finmarket.ru/z/nws/>
57. Корнилова, Ю. А. Дистанционное банковское обслуживание: обзор предложений / Ю. А. Корнилова // Экономика современного предприятия. – 2011. - № 10. – С. 48-54.
58. Тарасов, А. М. Электронный банкинг и проблемы его безопасности / А. М. Тарасов // Вестник Академии права и управления. – 2011. - № 23. – С. 41-52.
- 59 Model of intensive innovative development: world experience of implementation and trends of formation in Ukraine / M. Zvieriakov, D. Zavadzka // Naukovyi Visnyk NHU. – 2018. – № 5. – pp. 155-166.
60. Толмачев, И.А. Совершенствование управления потребительским кредитованием / И.А. Толмачев // Наука и инновации в современных условиях: сборник статей Международной научно-практической конференции. – 2016. – С. 71-73.
61. Чернявская, Е. Ю. Интернет-банкинг и интернет-эквайринг – экономические аспекты развития / Е. Ю Чернявская // Современные тенденции в эконо-номике и управлении: новый взгляд. – 2013. - № 21. – С. 153-157.